

حریم خصوصی در فضای سایبر از منظر حقوق بین الملل

مؤلفان:

دکتر بابک پورقهرمانی

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد مراغه

علی صابرنژاد

دانشجوی دکتری حقوق بین الملل

مجمع علمی و فرهنگی مجد

عنوان و نام پدیدآور	: حریم خصوصی در فضای سایبر از منظر حقوق بین الملل / تألیف بابک پورقهرمانی، علی صابرنژاد.
مشخصات نشر	: تهران: مجلد، ۱۳۹۳.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۲۸۷-۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۱۱ - ۱۲۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: جرایم کامپیوتری -- قوانین و مقررات
موضوع	: اینترنت -- قوانین و مقررات
موضوع	: حق صیانت از حریم شخصی
شناسه افزوده	: صابرنژاد، علی
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ح ۴ ۸۷ پ HV۹۷۷۳/
رده بندی دیویی	: ۳۶۴/۱۶۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۳۳۹۲۵

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، خلاف قانون، شرع و اخلاق است. موارد تخلف را به دفتر مرکزی مجله گزارش فرمایید.

حریم خصوصی در فضای سایبر از منظر حقوق بین الملل

مؤلفان: دکتر بابک پورقهرمانی، علی صابرنژاد.

انتشارات مجدد

چاپ اول: ۱۳۹۳ تعداد: ۵۱۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجدد» است.

دفتر مرکزی:

تهران، خیابان ۱۲ فروردین، تقاطع خیابان وحید نظری، پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۹۴۲۲ - ۶۶۴۹۶۳۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۲۸۷-۸

ISBN: 978-600-193-287-8

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم، تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷

تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

شعبه یزد: خیابان فرخی یزدی، مجتمع تجاری شقایق، طبقه هم کف - تلفن: ۳۶۲۶۸۶۷۰ ۳۵

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجدد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره

۳۰۰۰۸۷۷۶۷۷

فصلنامه حقوقی مجدد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می‌شود.

فهرست مطالب

۹	..... درآمد
۱۱	..... مقدمه
۱۵	..... فصل اول: حریم خصوصی و فضای سایبر
۱۹	..... مبحث اول: مفهوم حریم خصوصی
۱۹	..... گفتار اول: مفهوم لغوی
۲۰	..... گفتار دوم: مفهوم اصطلاحی
۲۰	..... بند اول: دکترین
۲۲	..... بند دوم: کنفرانس تروژ
۲۲	..... بند سوم: شورای اروپا
۲۳	..... بند چهارم: کمیته یانگر برناتیا
۲۴	..... بند پنجم: کمیته کالکات
۲۴	..... گفتار سوم: دشواری نیل به ارائه تعریفی واحد
۲۹	..... گفتار چهارم: تعریف پیشنهادی
۳۲	..... مبحث دوم: گونه شناسی حریم خصوصی
۳۲	..... گفتار اول: حریم خصوصی جسمانی
۳۴	..... گفتار دوم: حریم خصوصی منازل و اماکن
۳۵	..... گفتار سوم: حریم خصوصی کارکنان
۳۶	..... گفتار چهارم: حریم خصوصی در رسانه
۳۷	..... گفتار پنجم: حریم خصوصی اطلاعاتی
۳۹	..... گفتار ششم: حریم خصوصی ارتباطاتی
۴۰	..... مبحث سوم: فضای سایبر
۴۴	..... مبحث چهارم: حریم خصوصی در فضای سایبر
۴۶	..... مبحث پنجم: اصول حمایتی ناظر بر حریم خصوصی در فضای سایبر
۴۶	..... گفتار اول: اصول حمایتی ناظر بر تحصیل داده ها
۴۶	..... بند اول: اصل تحصیل قانونی و منصفانه

- ۴۷..... بند دوم: اصل تحصیل مضیق و مرتبط
- ۴۷..... بند سوم: اصل انتخاب
- ۴۷..... بند چهارم: اصل اطلاع
- ۴۸..... گفتار دوم: اصول حمایتی ناظر بر نگهداری داده ها
- ۴۸..... بند اول: اصل امنیت
- ۴۸..... بند دوم: اصل شفافیت
- ۴۹..... بند سوم: اصل دسترسی
- ۴۹..... بند چهارم: اصل صحت
- ۴۹..... گفتار سوم: اصول حمایتی ناظر بر به کارگیری داده ها
- ۴۹..... بند اول: اصل پردازش مرتبط
- ۵۰..... بند دوم: اصل ممنوعیت افشاء
- ۵۰..... گفتار چهارم: اصول حمایتی ناظر بر انتقال داده ها
- میبحث ششم: حمایت از حریم خصوصی در حقوق بین الملل (از حمایت
سنی تا سایبری)..... ۵۲
- میبحث هفتم: مزایای و محدودیت های فضای سایبر برای حریم خصوصی ۶۰
- گفتار اول: مزایای فضای سایبر برای حریم خصوصی ۶۰
- گفتار دوم: محدودیت ها و آسیب پذیری حریم خصوصی در فضای سایبر ... ۶۵
- میبحث هشتم: ناقضان حریم خصوصی در فضای سایبر ۷۰
- گفتار اول: مجریان قانون ۷۱
- گفتار دوم: ارائه دهندگان خدمات اینترنتی ۷۴
- گفتار سوم: سایر فعالان سایبری ۸۰
- میبحث نهم: گونه شناسی نقض حریم خصوصی در فضای سایبر ۸۲
- گفتار اول: نفوذ، زیر نظر گرفتن ۸۳
- گفتار دوم: جمع آوری غیر مجاز ۸۵
- گفتار سوم: تغییر غیر مجاز داده ۸۷
- گفتار چهارم: سرقت هویت ۸۹
- گفتار پنجم: انتقال غیر مجاز دادهها ۹۱
- گفتار ششم: افشای غیرمجاز دادهها ۹۲

فصل دوم: مبانی حمایت از حریم خصوصی در فضای سایبر	۹۵
مبحث اول: مبانی فقهی	۹۸
گفتار اول: ممنوعیت تجسس	۹۸
گفتار دوم: ممنوعیت سوءظن	۱۰۰
گفتار سوم: ممنوعیت غیبت	۱۰۱
گفتار چهارم: ممنوعیت ورود به منازل بدون استیذان	۱۰۲
گفتار پنجم: ممنوعیت استراق سمع و بصر	۱۰۵
گفتار ششم: امانتداری و عدم افشا	۱۰۶
مبحث دوم: مبانی حقوقی	۱۰۷
گفتار اول: نظریه حقوق فطری	۱۰۷
گفتار دوم: نظریه قرار داد اجتماعی	۱۱۰
گفتار سوم: نظریه اخلاقی	۱۱۳
فصل سوم: اقدامات بین المللی و منطقه ای ناظر بر حمایت از حریم خصوصی در فضای سایبر	
مبحث اول: اقدامات بین المللی	۱۱۷
گفتار اول: سازمان ملل متحد	۱۲۱
گفتار دوم: اجلاس جهانی سران درباره ی جامعه ی اطلاعاتی	۱۲۴
بند اول: بیانیه اصول اجلاس عالی سران درباره ی جامعه اطلاعاتی	
ژنو ۲۰۰۳	۱۲۸
بند دوم: اجلاس جهانی سران، تونس ۲۰۰۵	۱۳۰
گفتار سوم: کنوانسیون جرایم سایبری	۱۳۳
گفتار چهارم: شورای اروپا	۱۳۵
مبحث دوم: اقدامات منطقه ای	۱۴۵
گفتار اول: اتحادیه اروپا	۱۴۵
بند اول: دستور العمل ۱۹۹۵ درباره ی حمایت از داده ها	۱۴۷
بند دوم: دستور العمل ۲۰۰۲ در حمایت از زندگی خصوصی و ارتباطات الکترونیکی	۱۵۲

- بند سوم: دستورالعمل اروپایی ۲۰۰۶ در نگهداری داده های شخصی
 تولید یا پردازش شده ۱۵۴
- بند چهارم: قوانین حفاظت از داده ها در بانک مرکزی اروپا ۱۵۵
- بند پنجم: قواعد اجرایی مربوط به مأمور حمایت از داده ها سال ۲۰۰۸..... ۱۵۵
- بند ششم: رهنمود اجرای قوانین حفاظت از داده ها در سیستم همکاری
 حمایت از مصرف کننده (سال ۲۰۱۱) ۱۵۷
- بند هفتم: توصیه نامه ی سیستم اخطار و پاسخگویی اولیه (سال ۲۰۱۲)..... ۱۵۸
- بند هشتم: سیاست های آینده ی اتحادیه ی اروپا ۱۶۰
- گفتار دوم: موافقتنامه بندرگاه امن ۱۶۲
- گفتار سوم: سازمان همکاری اقتصادی آسیا-اقیانوسیه ۱۶۳
- گفتار چهارم: جامعه اقتصادی دولتهای غرب آفریقا ۱۶۵
- گفتار پنجم: مشترک المنافع بریتانیا ۱۶۷
- مبحث سوم: سازمانهای غیر دولتی ۱۶۹
- گفتار اول: انجمن بین المللی حقوق جزا ۱۷۱
- گفتار دوم: دفتر کسب و کار بهتر ۱۷۲
- گفتار سوم: سازمان غیر انتفاعی تراست ۱۷۳
- منابع و مأخذ ۱۷۵

درآمد

فضای مجازی یا سایبر امروزه میان امور روزمره زندگی ما جای قابل توجهی برای خود باز کرده است تا جایی که تعیین مرز آن با فضای فیزیکی مشکل است. فضای مجازی علی رغم وجود مزایا و تحول در زندگی نوع بشر، مثل هر فناوری دیگر مشکلات و مصائب خاص خود را دارد. که از جمله آنها موضوع حریم خصوصی در فضای سایبر است. هرچند نگرانی در باره ی حریم خصوصی قدمتی بیش از عصر سایبر دارد، اما فضای سایبر حداقل به دو طریق به مباحث راجع به حریم خصوصی به صورت ویژه مرتبط است:

نخست اینکه؛ انواع خاصی از تهدیدها نسبت به حریم خصوصی را در سطحی مطرح می سازد که قبل از آن به وسیله ی فناوری های دیگر ممکن نبود و دوم اینکه؛ با استفاده از ابزارها و روشهای خاص و منحصر به فرد این فضا، مخاطرات ویژه ای که از طریق ارتباطات دیگر ممکن نبوده تحقق یافته است. قسم اخیر، تهدیدات ویژه فضای سایبر نسبت به حریم خصوصی است که دامنه ی اثرگذاری و وسعت آن قابل مقایسه با فضای حقیقی نیست. زیرا از طرفی مجرم در این فضا به راحتی می تواند به حریم خصوصی تسلط یافته و اطلاعات شخصی را تحصیل نماید؛ و هم با استفاده از ویژگی های خاص فضا مصون از تعقیب بماند. در این فضای ناامنی، اطلاعاتی که البته ناامن بودن، ویژگی تفکیک ناپذیر آن است؛ با توجه به فراگیر شدن فضای سایبر در زندگی مردم در راستای حفظ اطلاعات و ضرورت آن، مسئله ی حریم خصوصی در این فضا مطرح گردید تا بتوان امنیت خاطر و آسایش افراد را به بهترین نحو تضمین نمود.

با توجه به نفوذ اینترنت در عرصه های مختلف حقوقی، سیاسی، مالی، تجاری و اجتماعی جوامع بشری، دولتها خود را ناگزیر از قانونمند نمودن اینترنت دیده و به فراخور حال خود، قوانین داخلی و بین المللی برای این فضا وضع نموده اند. لکن ماهیت فرامرزی و ابعاد بین المللی اینترنت باعث شده تنظیم آن توسط حاکمیت های مختلف، موجب تداخل صلاحیت ها شده و

ابهامات حقوقی این فضا افزوده گردد. بنابراین تلاش یکجانبه دولتها برای قانونمند نمودن اینترنت بدون همکاری بین المللی بی حاصل خواهد بود.

لذا با امعان نظر به اهمیت بحث، در این تحقیق سعی بر آن است تا بتوان با تامل در حمایت هایی که حقوق بین الملل در حمایت از حریم خصوصی در این فضا ارائه می نماید و با تاکید بر ضرورت آن ها مسئله ی حمایت یا عدم آن را تایید یا نقد نمود.

بر این اساس، پژوهش حاضر در سه فصل تنظیم و طراحی گردیده است: فصل اول تحت عنوان کلیات، به بررسی مفاهیم حریم خصوصی در فضای واقعی، مشکلات آن و همچنین به تحلیل حریم خصوصی در فضای مجازی و گونه ها، اصول و متعرضان آن پرداخته شده است.

فصل دوم به تحلیل مبانی حمایت از حریم خصوصی از جنبه فقهی و حقوقی اختصاص یافته است و در نهایت فصل آخر این پژوهش به حمایت های حقوق بین الملل از حریم خصوصی در فضای سایبر می پردازد.

لازم به ذکر است که نگارش این اثر بدون بهره گیری از راهنمایی ها و تجربیات اساتید متخصص در این موضوع ممکن نبود و در همین راستا سعی شده است در حد توان و ممکن منابع مرتبط، مورد شناسایی و مطالعه قرار گیرد ولی با این همه این اثر ناچیز بیشتر نگاه اجمالی به موضوع بوده است و هر یک از مباحث مذکور در کتاب می تواند تحقیق مستقلی را به خود اختصاص دهد.

در خاتمه با کمال تواضع اذعان می کنیم که تحقیق حاضر عاری از نقص نبوده و از پژوهشگران محترم استدعا می گردد که با تذکرات خویش به ناشر محترم (که زحمت چاپ و انتشار این کتاب را فراهم نموده اند) و یا تماس با پست الکترونیکی اینجانبان^۱، با اصلاحات خویش در نسخه های بعدی امکان ارائه اثر مفید تری را فراهم کنیم.

بابک پورقهرمانی علی صابر نژاد